

Mantelzorg en vrijwillige ondersteuning

”Dat doe je toch gewoon”

in

Midden-Drenthe

2013 - 2017

Concept / 8 maart 2013

Inhoudsopgave

2.1 Wat is mantelzorg?	6
2.2 De waarde van mantelzorg	7
2.3 Problemen en zorgen van de mantelzorger.....	7
3. Vrijwillige ondersteuning.....	9
3.1 Wat is vrijwillige ondersteuning?.....	9
3.2 Aandachtspunten bij de vrijwillige ondersteuning.....	9
4. Mantelzorgers in beeld.....	11
4.1 Gemeentelijke ontwikkelingen.....	11
4.2 Lokaal onderzoek en resultaten.....	11
4.3 Resultaten "Project Monitoren mantelzorg".....	11
5. Wat gebeurt er al?.....	14
5.1 De loketten voor Zorg en Dienstverlening.....	14
5.2 Meedoen, Steunpunt Vrijwilligerswerk.....	14
5.3 Wat gebeurt er al voor de inwoners in Midden-Drenthe.....	15
5.4 Wat gebeurt er verder voor de inwoners in Midden-Drenthe.....	15
5.5 Wat zijn voorwaarden voor een goed beleid.....	16
6. Gemeentelijk beleidskader.....	18
6.1 Doelstelling en uitgangspunten.....	18
6.2 Meerdere beleidsterreinen.....	19
6.3 Parkeerbeleid.....	19
6.4 Werk en inkomen.....	19
7. Mantelzorg en ruimtelijke ordening.....	21
7.1 Inleiding.....	21
7.2 Vormen van mantelzorg op het woonperceel en de ruimtelijke impact.....	21
7.3 Voorwaarden tijdelijke woonunit/afhankelijke woonruimte.....	21
8. Wat gaan wij doen.....	22
8.1 Nogmaals de doelstellingen.....	22
8.2 Acties t.b.v. de mantelzorgondersteuning.....	22
8.3 Acties door de gemeente.....	23
9. Financieel kader en kosten.....	24

1. Inleiding en leeswijzer

Mantelzorg komt in alle bevolkingsgroepen voor, bij mensen van alle leeftijden, in steden en op het platteland, ongeacht de verschillen in religie, achtergrond, cultuur, opleiding of gezondheid. Mantelzorg staat in de belangstelling. Bijna iedereen wordt, nu al of straks, als zorggever of als zorgontvanger met mantelzorg geconfronteerd.

In het Beleidsplan WMO Midden-Drenthe voor 2013-2017 'Sociaal en evenwichting' is aangekondigd dat er beleid voor mantelzorg en vrijwillige ondersteuning komt. Natuurlijk gebeurt er al veel, ook in Midden-Drenthe. Zo is in 2010 onderzoek gedaan naar het opsporen en monitoren van mantelzorgers en zijn er nadien meerdere acties in gang gezet. Een aantal aanbevelingen in het vastgestelde Wmo beleidsplan hebben wij in deze nota verder uitgewerkt. Naast de sociale kant van mantelzorg kan mantelzorg ruimtelijke impact hebben op onze leefomgeving. Het gaat hier om de situaties, waarin mantelzorg in de nabijheid van de zorgvrager gewenst is.

Voor u ligt het eerste Beleidsplan mantelzorg en vrijwillige ondersteuning 2013-2017. Een belangrijke bouwsteen hierbij is het onderzoeksverslag van het project "Monitoren Mantelzorg" uit 2010 en het overleg met direct betrokkenen op 15 november 2012.

Leeswijzer.

In hoofdstuk 2 en 3 leggen we uit wat we verstaan onder mantelzorg en vrijwillige ondersteuning. Daarbij zijn o.a. waarborgen voor het vinden en binden en ondersteunen van vrijwilligers belangrijk. In hoofdstuk 4 brengen we enkele cijfers in beeld. Ook vermelden we de resultaten van het onderzoek uit 2010. De gegevens hebben betrekking op Midden-Drenthe. In hoofdstuk 5 geven we weer wat er zoal voor mantelzorgers gebeurt in Midden-Drenthe, maar ook daarbuiten voor inwoners van Midden-Drenthe. Een gemeentelijk kader met doelstellingen en uitgangspunten formuleren wij in hoofdstuk 6. Hoofdstuk 7 heeft tot doel om aan te geven hoe mantelzorg ruimtelijk in onze leefomgeving wordt ingepast. In hoofdstuk 8 formuleren we een aantal concrete voornemens. We eindigen deze nota met hoofdstuk 9 met enkele financiële gegevens.

2. Mantelzorg

2.1 Wat is mantelzorg?

U zorgt voor een ouder, partner, kind, familielid, buurman of iemand uit uw vriendenkring die chronisch ziek is, verslaafd is of een andere beperking heeft. Dan bent u mantelzorger.

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) geeft de volgende definitie van mantelzorg: *“Mantelzorg is langdurige zorg die niet in het kader van een hulpverlenend beroep wordt geboden aan een hulpbehoevende door personen uit diens directe omgeving en waarbij de zorgverlening rechtstreeks voortvloeit uit de sociale relatie en de gebruikelijke zorg van huisgenoten voor elkaar overstijgt.”*

De gemeente is verantwoordelijk voor de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers (prestatieveld 4 van de Wmo). Ook dient de gemeente inwoners (dus ook mantelzorgers en vrijwilligers) bij hun zelfredzaamheid en participatie te ondersteunen als zij dat nodig hebben (prestatieveld 5 van de Wmo). Het is daarbij wel verhelderend om onderscheid te maken tussen een mantelzorger en een “gewone” vrijwilliger. De te onderscheiden aspecten zijn beschreven in bijlage 1. Een vrijwilliger die ondersteuning biedt in de thuissituatie lichten wij in hoofdstuk 3 verder toe.

Mantelzorgers hebben te maken met zorgontvangers die een lichamelijke, psychische of verstandelijke beperking hebben. Ongeveer een vijfde van alle mantelzorgers zorgt voor iemand met een verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek (Sociaal en Cultureel Planbureau: Ervaringen van mantelzorgers van mensen met een verstandelijke beperking of psychiatrische problematiek, januari 2012).

In Nederland is iemand volgens het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) een mantelzorger als hij of zij minstens acht uur per week en/of voor een periode van minimaal drie maanden voor een chronische zieke, gehandicapte of hulpbehoevende naaste zorg draagt. Dit criterium wordt gehanteerd om te kunnen vaststellen of iemand voor het mantelzorgcompliment (een geldbedrag van € 200,- in 2012) in aanmerking komt¹. Het zou dan gaan om circa 2,7 miljoen Nederlanders. Er zijn weliswaar verschillende cijfers in omloop over mantelzorg en verschillende visies over wie mantelzorger is.

Volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau zijn er 3,5 miljoen mantelzorgers in Nederland (SCP: “Mantelzorg uit de doeken”, 2010). Dat is meer dan 20 % van de inwoners in Nederland. Met behulp hiervan komen wij tot een schatting dat er meer dan 6.000 mensen als mantelzorger actief zijn in Midden-Drenthe. Daarnaast zijn er veel vrijwilligers die een bijdrage leveren op het gebied van het bevorderen van participatie. Bijvoorbeeld door het bieden van individuele ondersteuning in de thuissituatie.

¹ Het aanvragen van het mantelzorgcompliment is van invloed op de fiscale vrijstelling in het erfrecht (€ 600.000,- in plaats van € 19.000). Veel mensen zijn hier niet van op de hoogte.

2.2 De waarde van mantelzorg

De betekenis van mantelzorg en vrijwillige ondersteuning in de thuissituatie voor de samenleving is groot. Ongeveer driekwart van de zorg die aan mensen thuis wordt geboden is mantelzorg. En, waar mantelzorg wordt verleend, is vaak lange tijd geen professionele thuiszorg nodig.

Ongeveer 450.000 mantelzorgers in Nederland voelen zich door hun hulpverplichtingen zwaar belast (Bron: Mezzo). Volgens landelijke cijfers is ongeveer 2 % van hen bij de ondersteunende organisaties bekend. In Midden-Drenthe zijn dat dan ongeveer 50 – 100 mantelzorgers.

Veel mantelzorg wordt “om niet en in stilte” gegeven en is veelal onzichtbaar. Naast dankbaarheid en liefde van de zorgontvanger, zijn eventuele andere gezins- en familieleden de mantelzorger ook vaak dankbaar. De zorgontvanger is vaak blij met de vertrouwde ondersteuning van een bekende (vaak de inwonende partner) en zeer content bijvoorbeeld met dat hij/zij in eigen huis kan blijven wonen.

Mantelzorg doet goed en geeft leven zin en betekenis. De relatie met de zorgontvanger wordt intenser en intiemer en ze genieten samen van kleine dingen. Wie veel van dit soort positieve ervaringen heeft, voelt zich als mens gelukkig(er). De mantelzorger geeft blijk van karakter en zal als doorzetter niet gauw opgeven. Mantelzorg is ook zingevend.

“Praat, zwijg niet, waar spreken goud is”: Mantelzorgers doen er goed aan hun situatie niet alleen als privé-aangelegenheid te beschouwen, maar ook op tijd anderen in de buurt en bij maatschappelijke en levensbeschouwelijke organisaties deelgenoot te maken van hun situatie. Ook dat maakt dat mantelzorg zingevend blijft, omdat naast de positieve ervaringen ook signalen kunnen worden afgegeven en opgevangen dat het ook (soms te) belastend kan zijn.

2.3 Problemen en zorgen van de mantelzorger

Een mantelzorger ontvangt vaak dankbaarheid en liefde en ervaart de verleende ondersteuning als zingevend. Toch is er een groep mantelzorgers die (te) zwaar belast raken. Daarbij komt dat de “vraagverlegenheid” onder (ook jonge) mantelzorgers groot is.

Mantelzorgers zelf leggen hun nood niet zomaar bij een ander neer. Mantelzorg kan te zwaar worden en ontsporen. Overbelasting veroorzaakt gezondheidsklachten, zowel lichamelijk als psychisch. Dit kan zoveel stress opleveren dat, in het ergste geval, de overbelasting zelfs kan uitmonden in huiselijk geweld of mishandeling. Door hierover niet te praten blijven ook elementen van ondersteuning voor de zorgontvanger achterwege.

Een kwart van alle kinderen en jongeren tot 25 jaar groeit op in een gezin met een ouder of broer/zus, die chronisch ziek of gehandicapt is en/of psychiatrische problemen (inclusief verslaving) heeft. Dit zijn de jonge mantelzorgers. Zij zorgen voor hun naaste door praktische en emotionele steun, maken zich zorgen en komen daardoor zelf tekort. Vaak zijn er verborgen zorgen en klachten, maar zij laten dit niet merken. Jonge mantelzorgers willen hun ouders niet met nog meer problemen en/of zorgen opzadelen. Zij vragen geen hulp en/of weten niet waar ze terecht kunnen.

Voor anderen is het niet altijd gemakkelijk om problemen en/of zorgen van (jonge) mantelzorgers te herkennen. De meest voorkomende zijn:

1. de mantelzorger moet altijd klaar staan, komt niet of te weinig aan zichzelf toe en moet soms voor twee denken en beslissen en kan dit in de loop van de tijd als een zware last ervaren;
2. er kunnen relationele problemen tussen de zorggever en de zorgontvanger gaan ontstaan, maar ook met anderen (partner/ouder/kind) als gevolg van lichamelijke beperkingen en/of communicatiestoornissen;
3. de mantelzorger wordt beperkt in zijn/haar mobiliteit met als gevolg het niet kunnen deelnemen aan het normale sociaal- en maatschappelijk verkeer en/of eigen ontplooiingsmogelijkheden nemen af;
4. het toekomstperspectief van de mantelzorger verandert door de hulpbehoevendheid van de zorgontvanger, wat gepaard gaat met onzekerheden;
5. de mantelzorger maakt zich ongerust als hij of zij denkt aan toenemende zorgen voor wat er gebeuren moet als hij of zij de ondersteuning niet meer kan verlenen;
6. de mantelzorger krijgt last van angst voor het toenemen van de beperkingen van de zorgontvanger;
7. het gedrag van de mantelzorger kan veranderen met als gevolg: emotionele problemen, geen inzicht meer in de eigen situatie en een onder- /overschatting van de eigen mogelijkheden;
8. de mantelzorger kan in een isolement raken en zich eenzaam voelen door fysieke en/of psychosociale problemen; er kan dan een toenemende afhankelijkheid van anderen ontstaan.

Het toekomstperspectief van de mantelzorger wordt sterk beïnvloed door het (geleidelijk aan) veranderende/afnemende ondersteuningsaanbod. Door de extramuralisering² neemt ook de druk op de vrijwillige ondersteuning toe. Met de aanstaande overdracht van taken uit de AWBZ, waaronder Begeleiding, naar de gemeenten neemt de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor de ondersteuning van mantelzorgers en vrijwilligers nog meer toe.

² Met extramuralisering wordt bedoeld dat het aantal bedden voor langdurige zorg kleiner wordt en dus dat mensen langer thuis blijven wonen.

3. Vrijwillige ondersteuning

3.1 Wat is vrijwillige ondersteuning?

Vrijwilligers die individuele ondersteuning bieden zijn mensen die zich op vrijwillige basis en niet in een bepaald dienstverband inzetten in de thuissituatie. Deze vorm van ondersteuning komt voor in de vorm van vrijwillige thuishulp, georganiseerde burenhulp en buddyzorg. Kenmerkend is de sociaal-emotionele ondersteuning die meestal één op één wordt geboden aan (thuiswonende) mensen. Het kan hierbij gaan om ondersteuning van de mantelzorger, maar ook van mensen met een beperkt sociaal netwerk. Dit kan voor de vrijwilliger zelf intensief en emotioneel belastend zijn. Ook is er vaak sprake van een grote betrokkenheid. Daarom worden deze vrijwilligers zorgvuldig geworven, geselecteerd, geschoold en begeleid voor en tijdens hun werk. Een buddy of maatje is een vrijwilliger die mensen met een beperking of mensen die even de weg kwijt zijn, regelmatig bezoekt, ondersteunt en een luisterend oor biedt. Hij of zij kan meegaan naar de arts, bioscoop, enz. en helpen bij het opbouwen van een sociaal netwerk.

In Midden-Drenthe wordt de match tussen hulp geven en hulp vragen en de begeleiding daar om heen, uitgevoerd door het Centraal Meldpunt Vrijwillige Hulpverlening. Het meldpunt is ondergebracht bij de drie Loketten voor Zorg en Dienstverlening (zie ook bijlage 2). De koppeling vindt zoveel mogelijk plaats in de lokale situatie. Dit werkt kostenbesparend en kwaliteit verhogend. De verbinding tussen vrijwilligerswerk en professionele hulp is lokaal het gemakkelijkst te leggen (o.a. via lokale hometeams, hulpverleners en cliënt- en/of ouderenadviseurs). Hiervoor werken meerdere organisaties voor vrijwillige hulpverlening met elkaar samen (SamSam). Doel hierbij is om de vraag daar onder te brengen waar deze het best kan worden opgelost.

Sinds april 2012 is ook het (voormalige GGZ-) maatjesproject aangehaakt bij het Centraal Meldpunt / Loket voor Zorg en Dienstverlening. Doel is om een vrijwilliger te koppelen aan iemand met een psychiatrische beperking en om hem of haar in contact te brengen met andere inwoners en te ondersteunen bij het maken van keuzes.

3.2 Aandachtspunten bij de vrijwillige ondersteuning

Het werven en houden van vrijwilligers die individuele ondersteuning bieden vergt een eigen aanpak, terwijl de vraag naar hen de komende tijd zal toenemen. Wij zien dan ook een aantal ontwikkelingen op ons afkomen:

1. Het aantal en de complexiteit van de aanvragen neemt toe. Het gaat vaak om situaties waarbij meerdere problemen spelen op het gebied van psychiatrie, dementie, lichamelijke handicaps e.d. Het is moeilijk om in dergelijke situaties een geschikte vrijwilliger te vinden. Vaak wordt er dan voor gekozen om via professionele organisaties een oplossing te zoeken. Er is behoefte aan een nieuwe groep vrijwilligers, die zelf er voor kiezen om in moeilijke situaties ingezet te worden. Zij worden hier speciaal voor geselecteerd, getraind en begeleid;
2. In de praktijk blijken de aanvragen voor individuele ondersteuning op vrijwillige basis moeilijk te bemiddelen. Er komen weinig vrijwilligers bij die dit werk willen doen en de bestaande vrijwilligers hebben vaak al 1 of 2 bezoekadressen;

3. Verder zijn er signalen dat mensen met een geestelijke en/of lichamelijke beperking en een minimum inkomen weinig tot geen mogelijkheden hebben om hun huis op te knappen. Ze kunnen het zelf niet, hebben vaak geen netwerk en (te) weinig budget. Er is behoefte aan ondersteuning op dit vlak.

Met de aanstaande overdracht van taken uit de AWBZ, waaronder Begeleiding, naar de gemeenten neemt de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor het vinden en binden van vrijwilligers die ondersteuning in de thuissituatie kunnen bieden nog meer toe. Om te voldoen aan de toenemende behoeften is de gemeente ook afhankelijk van de door het rijk beschikbaar gestelde budgetten. Wij willen deze behoefte te zijner tijd betrekken bij de afweging van de financiering van onze nieuwe taken.

4. Mantelzorgers in beeld

4.1 Gemeentelijke ontwikkelingen

De professionele mantelzorgondersteuning en coördinatie van de vrijwillige hulpverlening werd tot 2007 vanuit de AWBZ gefinancierd. Toen konden de mantelzorgers een beroep doen op regionale steunpunten in Drenthe met spreekuren in de gemeente. Ook werd van hieruit ondersteuning geboden aan lokale activiteiten. In Midden-Drenthe heeft de Stichting Welzijn Ouderen (SWO) de ondersteuning van het Contactpunt Mantelzorg Midden-Drenthe (CPM Midden-Drenthe) en de Vrijwillige Hulpverlening (SamSam) jaren geleden op zich genomen.

De gemeente verleent sinds 2007 een subsidie voor de ondersteuning van SamSam en het Contactpunt Mantelzorg. Maar hiermee is in de gemeente nog niet voorzien in een brede en professionele ondersteuning van mantelzorgers en vrijwillige ondersteuning. Vanuit de kerngroep vrijwilligerswerk en mantelzorg van de WMO adviesraad Midden-Drenthe en het Contactpunt Mantelzorg Midden-Drenthe is in 2009 de wens naar voren gekomen om mantelzorgers beter in beeld te krijgen en te inventariseren welke behoefte aan ondersteuning er (nodig) is.

4.2 Lokaal onderzoek en resultaten

Om aan deze wens tegemoet te komen is een projectonderzoek opgezet. Het project "Monitoring Mantelzorg" is door SWO opgepakt en uitgevoerd. Van oktober 2009 tot oktober 2010 is mantelzorg in Midden-Drenthe in beeld gebracht.

Het ging daarbij om:

- het traceren van mantelzorgers en hen bewust te maken van het feit dat ze mantelzorger zijn;
- het inventariseren van de aard en inhoud van de wensen en behoeften van mantelzorgers in Midden-Drenthe om een passend lokaal aanbod voor ondersteuning te ontwikkelen;
- het geven van informatie, advies, respijtzorg en praktische hulp om overbelasting en sociaal isolement te voorkomen (preventie).

Het projectonderzoek "Monitoren Mantelzorg" is in november 2010 afgerond en tijdens een informatieve bijeenkomst aan een vertegenwoordiger van ons college aangeboden. Wij beschouwen dit onderzoeksrapport als een belangrijke bouwsteen voor verder beleid en gaan hierna verder op de inhoud in.

4.3 Resultaten "Project Monitoren mantelzorg"

Er zijn in totaal 188 personen als mantelzorgers in beeld geweest. Een aantal van 76 (70 volwassenen en 6 kinderen) heeft daadwerkelijk meegewerkt en zijn thuis bezocht. De andere (ex) mantelzorgers zijn geregistreerd.

Het project heeft onder meer geresulteerd in een website, www.mantelzorgmiddendrenthe.nl, die op 23 mei 2010 in gebruik is genomen en een Mantelzorggids die in augustus 2010 is uitgegeven. De belangrijkste bevindingen uit de gesprekken met de 76 mantelzorgers zijn samengevat:

1. Informatie.

Er is in het algemeen en in het bijzonder bij de mantelzorgers zelf veel onbekendheid met wat mantelzorg inhoudt; hulpvragen van mantelzorgers worden uitgesteld en benodigde informatie is moeilijk te vinden, er is geen registratie van mantelzorgers en zorgvragers en zorggevers hebben moeite met de als streng ervaren regels van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ);

2. Advies en begeleiding.

De mantelzorger zelf vindt het vaak moeilijk om voorzieningen aan te vragen, om hulp vragen is moeilijk en de mantelzorger heeft veel zorgen over de toekomst;

3. Emotionele steun.

Verstoring van het psychisch evenwicht en in de onderlinge relatie, dreigend isolement, veel onbegrip bij instanties, extra problematisch bij jonge mantelzorgers, beperkte ondersteuning voor jonge mantelzorgers;

4. Educatie.

Veel beroepskrachten zijn (nog) onbekend met mantelzorg problematiek; de vrijwilligers zouden meer geschoold kunnen worden door hun eigen organisaties en de mantelzorgers mogen worden (bij-)geschoold op het in stand houden en waar mogelijk verbeteren van hun sociaal netwerk; er is vaak sprake van een beperkter wordend sociaal netwerk van mantelzorgers;

5. Praktische hulp.

a, mantelzorgers hebben veel moeite om taken door anderen (tijdelijk) te laten overnemen,
b, het combineren van werk met mantelzorg is niet gemakkelijk,
c, indicatieregels worden soms rigide toegepast bij bijvoorbeeld gebruikelijke zorg,
d, de hoogte van eigen bijdragen werkt belemmerend voor het vragen om hulp,
e, er zijn niet altijd geschikte vrijwilligers voor handen;

6. Respijtzorg.

Respijtzorg is ondersteuning aan een zorgontvanger, met als doel om diens mantelzorger(s) te ontlasten en vrijaf te geven. Maar een "vreemde" in huis halen is een drempel voor de mantelzorger, het aanbod vrijwilligers is beperkt, er is vaak nog onvoldoende bekendheid van respijtzorg bij mantelzorgers;

7. Financiële ondersteuning.

Er moeten veel extra kosten worden gemaakt en er is veel te weinig informatie over vergoedingen, de regelgeving wordt als ingewikkeld ervaren en de criteria voor het landelijk mantelzorgcompliment als streng en met name onrechtvaardig, ook vaak onbekend, er is grijs ziekteverzuim bij arbeid voor het uitvoeren van mantelzorg;

8. Materiële hulp.

Vergoeding voor (te) dure hulpmiddelen, vaak zijn aanpassingen aan de woning noodzakelijk en blijven uit vanwege de kosten, soms wordt een tijdelijke woonruimte in de vorm van een caravan of anderszins mobiele woonunit gemist.

In het onderzoeksverslag worden de bevindingen met cijfers en percentages ondersteund. Zo is aangegeven dat 32 % van 76 de mantelzorgtaken als zeer belastend ervaart; dat zijn

dan omgerekend 25 mantelzorgers. Uitgaande van 6.000 mantelzorgers in Midden-Drenthe, kunnen dat er 1.200 mantelzorgers zijn.

5. Wat gebeurt er al?

5.1 De loketten voor Zorg en Dienstverlening

In de gemeente Midden-Drenthe zijn de taken op het gebied van mantelzorgondersteuning ondergebracht in de backoffice van de 3 Loketten voor Zorg en Dienstverlening van de sinds 1 januari 2013 gefuseerde Stichting Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening.

De Loketten voor Zorg en Dienstverlening Midden-Drenthe zijn ingesteld voor mensen van alle leeftijden met een vraag op het gebied van welzijn, wonen en zorg. En het Contactpunt Mantelzorg, het Centraal Meldpunt Vrijwillige Hulpverlening Thuis en het Gehandicapten-platform is in de backoffice ondergebracht. Dat geldt ook voor de cliënt-/ouderenadviseur, die veel met mantelzorgers te maken krijgt. De cliënt/ouderenadviseur participeert in het hometeam³ in Beilen en Westerbork. Hierdoor is er sprake van een sluitend netwerk als het gaat over de signalering en het attenderen van (dreigend) overbelaste mantelzorgers.

Om een adequate ondersteuningsstructuur van de zorgvrager en de mantelzorger te ontwikkelen zal afstemming en overleg tussen aanbieders moeten plaats vinden. Het uitgebreide netwerk van het loket, de zgn. backoffice, waarborgt een volledig en samenhangend aanbod. De verbinding met de vrijwillige thuishulp (SamSam) wordt lokaal georganiseerd, evenals de dienstverlening door vrijwilligers, zoals bijv. de maaltijdservice, de Plusbus, de klussendienst, dagbesteding voor ouderen enz.

SWO gebruikt een informatie en registratiesysteem op locatie (RIS). Zo wordt de voortgang van de individuele hulpvragen bijgehouden. Met behulp van RIS ontstaat er een goed beeld van de soort vragen die er binnenkomen en naar welke backoffices er wordt verwezen. Deze informatie biedt input voor beleid op langere termijn.

5.2 Meedoen, Steunpunt Vrijwilligerswerk

Het steunpunt vrijwilligerswerk Meedoen Midden-Drenthe ondersteunt diverse organisaties met het werven van vrijwilligers, het promoten van vrijwilligerswerk en het adviseren en informeren over ontwikkelingen in het vrijwilligerswerk. Het gaat daarbij om vrijwilligerswerk in de brede zin. Daarnaast behoren Sociale Activering en Maatschappelijke Stages tot de kerntaken. Er is tevens een vacaturebank waarbij vrijwilligers worden bemiddeld naar allerlei organisaties. Meedoen MD heeft ten opzichte van vrijwilligers geen ondersteunende of coördinerende taken als het gaat om de uitvoering van het hulp verlenende vrijwilligerswerk of de bemiddeling naar een hulpverlening. Wel biedt Meedoen MD mogelijkheden voor werving van nieuwe vrijwilligers, naast de eigen wervingsinzet via het bestaande netwerk.

In veel gemeenten is mantelzorgondersteuning en vrijwilligerswerk vanuit één steunpunt georganiseerd. In weinig gemeenten is er echter een lokale ondersteuning vanuit een Loket voor Zorg en Dienstverlening aanwezig, zoals in de gemeente Midden-Drenthe. Bij het Centraal Meldpunt Vrijwillige Hulpverlening Thuis komt de hulpvraag binnen en wordt een match gemaakt met een vrijwilligers organisatie voor een passend aanbod. De vrijwilligers worden vervolgens individueel bemiddeld, begeleid en geschoold door de ("uitzendende") ondersteunende vrijwilligersorganisatie, zoals het Rode Kruis, de Zonnebloem, Humanitas

³ Een hometeam is een multidisciplinair team in de eerstelijnszorg waarin huisartsen, wijkverpleegkundigen en maatschappelijk werkers en cliëntadviseurs van de welzijnsinstelling samenwerken.

en de Diaconieën en de Stichting Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening. Men kan ook rechtstreeks bij de vrijwilligers organisaties terecht.

Er gebeurt door de jaren heen al veel voor mantelzorgers in Midden-Drenthe. Maar vaak is er nog wel sprake van onbekendheid, weinig waardering en een gebrek aan signalen van overbelasting van de (soms ook jonge) mantelzorger.

5.3 Wat gebeurt er al voor de inwoners in Midden-Drenthe.

Deze volgende resultaten zijn de afgelopen jaren in Midden-Drenthe gerealiseerd en zijn van direct belang voor de inwoners.

- Al jarenlang wordt vanuit SWO ondersteuning geboden aan het Contactpunt Mantelzorg Midden-Drenthe (het lotgenoten contact) en aan het Centrale Meldpunt Vrijwillige Hulpverlening Midden-Drenthe;
- Op 23 mei 2010 is de website www.mantelzorgmiddendrenthe.nl in de lucht gegaan en wordt regelmatig geactualiseerd;
- In augustus 2010 is er een papieren versie van de Mantelzorggids Midden-Drenthe uitgegeven en sindsdien wordt regelmatig in diverse media in Midden-Drenthe aandacht voor de mantelzorg gevraagd;
- In 2012 is er een folder over respijtzorg uitgebracht (een overzicht van mogelijkheden om de mantelzorger even vrijaf te geven);
- Regelmatig worden er themabijeenkomsten en activiteiten voor mantelzorgers georganiseerd;
- Op verzoek en al of niet na doorverwijzing vinden er thuisgesprekken met mantelzorgers plaats;
- Mantelzorgers van minimaal 8 uur per week zijn meeverzekerd op het onderdeel Ongevallen- en Persoonlijke eigendommen (VNG vrijwilligerspolis), alleen voor zover voorliggende voorzieningen geen soelaas bieden.

5.4 Wat gebeurt er verder voor de inwoners in Midden-Drenthe.

In de beleidsbrief Mantelzorg van 29 maart 2012 van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wordt het belang van mantelzorg onderstreept en het recente rijksbeleid voor mantelzorg en informele zorg geactualiseerd. In onze niet uitputtende weergave van wat er zoal wordt gedaan, maken wij van deze recente notitie gebruik. We noemen de volgende zaken of ontwikkelingen die door anderen (verzekeraars, rijksoverheid, enz.) zijn gerealiseerd, maar welke ook voor de inwoners van Midden-Drenthe van belang zijn.

- Er zijn vele zorgverzekeraars die het tijdelijk wegvallen van een mantelzorger voor meerdere dagen vergoeden (website zorgverzekeraars);
- Ledenverenigingen van zorgaanbieders kennen diverse hulp- en adviesdiensten waar ook de mantelzorger een beroep op kan doen;
- Meerdere zorgverzekeraars kennen voor de werkende mantelzorger een mantelzorg coach, die hen begeleidt bij het inventariseren van knelpunten en helpt bij het opstellen van een plan van aanpak om werk en zorg beter te combineren;
- Er is een procedure voor een spoedindicatie in het kader van de AWBZ voor professionele zorg bij overbelaste mantelzorg (Actieplan 'Ouderen in veilige handen', ministerie van VWS, 30 maart 2011);

- Samenwerking Steunpunten Huiselijk Geweld en Steunpunten Mantelzorg bij meldingen van ouderenmishandeling, zodat mantelzorgers de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben (Actieplan 'Ouderen in veilige handen', ministerie van VWS, 30 maart 2011);
- Ervaringen, kennis en vaardigheden van mantelzorgers in EVC trajecten ('Erkenning van Verworven Competentie') en in het individuele zorgplan van de zorgvrager binnen een zorginstelling legitimeren (beleidsbrief Mantelzorg, ministerie van VWS, 29 maart 2012);
- Stichting Mezzo te Bunnik is de landelijke organisatie voor ondersteuning van mantelzorg en vrijwilligers en is voor heel Nederland actief (Mezzo wordt door de rijksoverheid gefinancierd, maar voor leden en organisaties is een lidmaatschap tegen betaling wel vereist). De Stichting Welzijn & Maatschappelijke Dienstverlening is lid van Mezzo.

5.5 Wat zijn voorwaarden voor een goed beleid.

Mantelzorgers hebben in hun ondersteuningsvraag veel te maken met diverse onderwerpen. Ze hebben daardoor behoefte aan een herkenbaar punt. Daarom is het van belang dat er een organisatie is die een goed overzicht heeft van het gehele aanbod van mogelijkheden voor mantelzorgondersteuning.

Ook is het belangrijk dat er een netwerk van mantelzorgondersteuners is (vrijwilligers en professionals) die zorgen voor een zo goed en breed mogelijke ondersteuning van alle mantelzorgers. Goede ondersteuning voor mantelzorgers betekent dat mantelzorgers niet voor iedere vraag weer naar een andere instelling moeten. Een goede steun is een loket waar je niet alleen met je vragen terecht kunt, maar waar ook daadwerkelijk iets gedaan wordt (dus bijv. niet een formulier geven, maar deze samen invullen); alleen de weg wijzen is niet altijd voldoende.

Er moet oog zijn voor praktische zaken zoals individuele voorzieningen en hulpmiddelen. Deze diensten zijn in principe gericht op de zorgvrager, maar hebben ook effect op het leven van de mantelzorger. De Loketten voor Zorg en Dienstverlening voldoen aan al deze criteria.

Voor de vrijwilligers is het noodzakelijk dat er individuele begeleiding is en blijft, aangezien deze vrijwilligers in de persoonlijke levenssfeer van mensen werken. Dit in tegenstelling tot vrijwilligers die binnen een organisatie werkzaam zijn. Het bewaken van grenzen en het kunnen delen van emoties is een wezenlijk verschil met het organisatiegericht vrijwilligerswerk.

Vrijwilligers dienen vanuit hun eigen organisatie en de landelijke koepelorganisaties de nodige deskundigheidsbevordering te ontvangen. Op lokaal niveau is een goede coördinatie, begeleiding en scholing voor vrijwilligers vereist. De coördinatie vindt in Midden-Drenthe plaats via de Coördinator van de samenwerkende hulporganisaties (SamSam). De begeleiding en scholing is een verantwoordelijkheid van de organisaties zelf. De welzijnsstichting is tot nu toe de enige organisatie in Midden-Drenthe die extra inzet op scholing van deze specifieke groep vrijwilligers. Voor de overige vrijwilligersorganisaties geldt dat ze meestal niet aan de zwaardere ondersteuningsvragen kunnen voldoen. Het vrijwilligers steunpunt Meedoen Midden-Drenthe kan behulpzaam zijn bij de werving van meer vrijwilligers, die de lokale situatie kennen en bij voorkeur in de buurt wonen.

Met ingang van 1 januari 2013 behoort benoemde inzet tot de verantwoordelijkheid van de Stichting Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening Midden-Drenthe.

6. Gemeentelijk beleidskader

Gelukkig hebben ook veel mantelzorgers voldoende zelf organiserend vermogen. Het gemeentelijk beleid richt zich op diegenen die ondersteuning nodig hebben en om dat tijdig te signaleren. Dat begint met voldoende bewustwording over wat mantelzorg inhoudt en met meer waardering voor de mantelzorger zelf en door tijdig de signalen op te pikken van diegenen die dreigen te zwaar te worden belast.

6.1 Doelstelling en uitgangspunten

Wij formuleren de volgende doelstellingen:

1. erkennen en waarderen van de zorgverlening door de mantelzorger en zijn of haar positie;
2. bekendheid geven aan wat mantelzorg inhoudt en betekent: bewustwording bij mantelzorgers, beroepskrachten en verwijzers en het profileren van het belang van mantelzorg in de samenleving;
3. voorkomen en verminderen van overbelasting van en isolement bij de mantelzorger;
4. waarborgen scheppen voor werving en ondersteuning van vrijwilligers.

Wij willen naar een gemeente:

- die mantelzorgers bereikt;
- waar mantelzorgers even vrijaf kunnen hebben;
- die rijk blijft aan vrijwilligers die individuele ondersteuning kunnen bieden;
- waar zorginstellingen en eerstelijnszorg en werkgevers mantelzorgvriendelijk zijn;
- die mantelzorgers ondersteunt;
- die het goede voorbeeld geeft aan werkgevers voor de werkende mantelzorgers;
- waar mantelzorgers prettig wonen.

Daarmee werken wij onze visie op maatschappelijke ondersteuning in ons Beleidsplan Wmo Midden-Drenthe 2012-2016 verder uit. Wij willen in de contacten met mensen vragen verhelderen en (creatieve) oplossingen tot stand brengen, die aansluiten bij de eigen kracht en mogelijkheden in de eigen omgeving. De Kanteling in welzijnsland betekent namelijk ook dat ondersteuning wordt geboden bij het aanspreken en activeren van het eigen sociale netwerk van de mantelzorger en de zorgvrager, voor zover ook de eigen familie het niet meer kan.

Werkende weg willen wij onze doelstellingen voor de ondersteuning van mantelzorg en vrijwillige ondersteuning realiseren. We kunnen dit niet alleen. Integendeel, we zien onze rol als regisseur, stimulator en facilitator. Voor de ondersteuning van de mantelzorg betekent dat:

- regisseur zijn bij kaderstelling voor integraal facetbeleid, omdat mantelzorg onderdeel is van een groter geheel en op vele beleidsterreinen speelt;
- stimulator zijn voor afstemming van diensten door partijen en samen met anderen mantelzorg op de agenda houden;
- facilitator zijn door middel van subsidiëring van ondersteuning van mantelzorg en vrijwilligers: de gemeente kan voorzien in een structurele ondersteuning, voor zover de geldmiddelen dit toelaten.

6.2 Meerdere beleidsterreinen

Mantelzorg is aan de orde op het terrein van zorg en welzijn, van ruimtelijke ordening en parkeerbeleid, van werk en inkomen, e.a.. Wij vragen ook medewerking, inlevingsvermogen en waar mogelijk enige soepelheid vanuit de andere (werk-)terreinen.

In onze gemeente zijn de 3 Loketten voor Zorg en Dienstverlening de aangewezen plekken waar mantelzorgers terecht kunnen met allerlei vragen. In Bijlage 2 wordt de werkwijze toegelicht, ook in relatie tot Meedoen Midden Midden-Drenthe, en worden de taken van het op het gebied van de mantelzorgondersteuning weergegeven.

Maar er is ook een vooral signalerende taak weggelegd voor onder meer het lokale welzijnswerk, de eerstelijns zorg, de huisartsen, de thuiszorg, en ook voor de gemeente zelf. Dat betekent dat iedereen en zeker professionals in hun contacten ook oog en oor moeten hebben voor de mantelzorger en de vrijwilliger.

6.3 Parkeerbeleid

De wettelijke kaders voor de afgifte van gehandicaptenparkeerkaarten (GPK) bieden de mogelijkheid om als mantelzorger de zorgontvanger te vervoeren en om te parkeren op gehandicaptenparkeerplaatsen. De zorgontvanger heeft dan een passagiers kaart. Als de zorgontvanger niet kan autorijden heeft hij of zij geen bestuurders kaart. In deze situaties kan de zorgontvanger niet ver lopen of kan niet alleen achterblijven of wachten. Als gebruiker heb je een bestuurders kaart of een passagiers kaart of soms beide, afhankelijk van de beperking.

In Midden-Drenthe zijn er enkele parkeerplaatsen voor gehandicapten beschikbaar. De gehandicaptenparkeerkaart (bestuurderskaart of passagierskaart) die worden verstrekt, zijn ook geldig in andere Nederlandse gemeenten en zelfs daarbuiten.

6.4 Werk en inkomen

Geen inkomen wel een waardering. Het mantelzorgcompliment is een landelijke regeling en wordt uitgevoerd door de Sociale Verzekerings Bank (SVB). Het compliment is bedoeld voor mantelzorgers die voldoen aan de landelijk vastgestelde criteria (gerelateerd aan een AWBZ-indicatiestelling). Deze bijdrage wordt vrijgelaten (als bron van inkomsten) bij een bijstandsuitkering. In 2011 zijn er Midden-Drenthe 627 complimenten door de SVB verstrekt en in 2012 zijn dat er 769 geworden.

Er zijn mogelijkheden die een combinatie van zorg met werk ondersteunen, ook voor mantelzorgers. Werkgevers worden geacht deze mogelijkheden te kennen en te benutten om daarmee de mantelzorger in staat te stellen arbeid en zorg flexibel te organiseren.

Wij noemen enkele mogelijkheden voor de werkende mantelzorger:

- er zijn verlofregelingen die in ieder geval bij de werkende mantelzorger zelf goed bekend moeten zijn;
- de werkgever kan de werkende mantelzorger in staat stellen tot werken volgens flexibele werktijden met mogelijkheden om thuis te werken of tot aanpassing van het takenpakket; de afgesloten cao's zijn leidend;
- ook zijn er kansen voor de mantelzorger om in het geval van thuiszorg deze hulp zo veel mogelijk af te stemmen op werktijden van de mantelzorger.

Verder is het voor de mantelzorger belangrijk om vanuit de werkorganisatie (zowel door leidinggevenden en collega's) steun te ervaren voor het feit dat men soms af en toe even weg moet, werk niet altijd op tijd klaar is en men begrip ervaart dat het in de thuissituatie niet altijd gemakkelijk is.

De bijstandswet (WWB) biedt ruimte om met mantelzorgers afspraken te maken over hun inzetbaarheid voor werk en de tijd die ze aan mantelzorg kunnen besteden. In voorkomende gevallen wordt een gedeeltelijke (of gehele) ontheffing van de arbeidsplicht verleend en wordt rekening gehouden met zorgafspraken als het gaat om een traject richting werk. Uitgangspunt hierbij is om de verleende mantelzorg te kunnen blijven voortzetten.

7. Mantelzorg en ruimtelijke ordening

7.1 Inleiding

Naast de sociale kant van mantelzorg kan mantelzorg ruimtelijke impact hebben op onze leefomgeving. Het gaat dan om situaties, waarin mantelzorg in de nabijheid van de zorgvrager is gewenst. Het ruimtelijke beleid (o.a. voor bouwaanvragen en/of principe-verzoeken) staat opgenomen in bestemmingsplannen. Er blijft altijd ruimte voor specifieke individuele situaties, waarbij de gemeente wil meedenken bij het zoeken naar oplossingen.

7.2 Vormen van mantelzorg op het woonperceel en de ruimtelijke impact

Er worden een aantal woonvoorzieningen voor mantelzorg onderscheiden, namelijk:

- **Inwoning:**
huisvesting voor mantelzorg in de woning zelf en/of een uitbreiding (aanbouw) van de woning. Zorgontvangers en zorgverleners bewonen één woning en vormen één huishouden;
- **Afhankelijke woonruimte (inwoners op afstand):**
Een aanbouw c.q. vrijstaand bijgebouw waarin één of meerdere zorgontvangers vanuit het oogpunt van mantelzorg zijn gehuisvest en de woonruimte qua ligging een ruimtelijke eenheid met de woning vormt. Er is sprake van een (tijdelijke) zelfstandige woonvorm in de vorm van een eigen toegang en eigen voorzieningen (sanitair, kookfaciliteiten e.a.) in een (vrijstaand of aangebouwd) bijgebouw;
- **Een tijdelijke woonruimte of semipermanente voorziening:**
Een tijdelijke woonunit ten behoeve van huisvesting voor zorgontvanger en/of zorgverlener. Deze unit is een demontabel en/of relatief eenvoudig verwijderbaar gebouw (een stacaravan of een zogenaamde unit). Er is sprake van één bouwlaag, geschikt en ingericht ten dienste van woon-, dag- en/of nachtverblijf.
- **Mantelzorgwoning:**
Ook wel een kangaroo -woning, of duo -woning genoemd, is speciaal voor mantelzorg gebouwd. Feitelijk gaat het om twee zelfstandige woonruimten. Er zijn heel weinig echte mantelzorgwoningen in Nederland.

7.3 Voorwaarden tijdelijke woonunit/afhankelijke woonruimte

Indien inwoning en/of mantelzorg op afstand niet mogelijk is, komt de mogelijkheid voor afhankelijke woonruimte en/of een tijdelijke woon unit in beeld met een bruikleenovereenkomst tussen verhuurder en mantelzorger. Na afloop van deze tijdelijke periode zal geen extra (permanente) bewoning mogelijk zijn. Een belangrijke voorwaarde is het aantonen van de noodzaak voor mantelzorg. Wij hanteren hiervoor de definitie zoals deze door het CIZ bij de indicatiestelling wordt gehanteerd.

8. Wat gaan wij doen

8.1 Nogmaals de doelstellingen

We zijn al aardig op weg. Er moet nog wel iets meer gebeuren om te komen tot een meer mantelzorg vriendelijke gemeente. Ook tijdens de workshop op 8 mei 2012 bij de voorbereiding van het WMO beleidsplan voor Midden-Drenthe stonden een drietal aandachtspunten centraal: meer bekendheid, meer waardering en goede ondersteuning. Wij hebben vier doelstellingen geformuleerd:

1. erkennen en waarderen van de zorgverlening door de mantelzorger en zijn of haar positie;
2. bekendheid geven aan wat mantelzorg inhoudt en betekent: bewustwording bij mantelzorgers, beroepskrachten en verwijzers en het profileren van het belang van mantelzorg in de samenleving;
3. voorkomen en verminderen van overbelasting van en isolement bij de mantelzorger;
4. waarborgen scheppen voor werving en ondersteuning van vrijwilligers.

8.2 Acties t.b.v. de mantelzorgondersteuning

Met de vaststelling van dit beleidsplan beogen wij een beleidsmatige erkenning en vaststelling van de noodzaak tot professionele ondersteuning van de mantelzorg en vrijwillige ondersteuning in de thuissituatie.

Hoewel via allerlei landelijke media er op willekeurige momenten aandacht is voor mantelzorg vragen wij voor een aantal zaken speciale aandacht, te weten:

- De rol van mantelzorg en de inzet van de mantelzorger in de keten van (zelf) hulp moet goed zichtbaar blijven. Erkennen, stimuleren en waar mogelijk ondersteunen;
- Er wordt ingezet op meer bekendheid in de eigen gemeente over mantelzorg bij het bedrijfsleven en andere externe partijen, zoals in de eerstelijnszorg, waaronder de huisartsen; deze en andere zorg- of hulpverleners, maar ook indicatiestellers kunnen als intermediair een wezenlijke rol spelen;
- De jaarlijks georganiseerde landelijke Dag voor de Mantelzorg (10 november) moet ook in onze gemeente met eigen activiteiten worden ingevuld;
- Jonge mantelzorgers bereiken via diverse intermediaire wegen (leerlingbegeleiders, zorgcoördinatoren, leerplichtambtenaar, CJG Midden-Drenthe, e.a.) en activiteiten voor hen organiseren en gesponsord krijgen;
- Bijna vanzelfsprekend dient ook ondersteuning te worden geboden bij het aanspreken en activeren van het eigen sociale netwerk van de mantelzorger en de zorgvrager, voor zover de eigen familie het niet meer kan (Sociale Netwerk Strategieën; mantelscan van Mezzo; POM-gesprek⁴).

⁴ Preventieve Ondersteuning Mantelzorgers: een wetenschappelijk erkende methode voor vroegsignalering van mantelzorgers, gericht op het versterken van de persoonlijke en sociale hulpbronnen, het wegnemen van belemmeringen voor het zoeken en accepteren van hulp ter voorkoming van overbelasting.

Het Project “Mensen onder de Mensen” beschrijft wat de komende tijd nodig is om op een aantal ontwikkelingen goed in te kunnen spelen. Wij zullen in overleg met de nieuwe Stichting Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening Midden-Drenthe voor de volgende zaken speciale aandacht vragen:

- Het werven van de vrijwilligers en vervolgens de totstandkoming van een goede match verdient hoge prioriteit, onder meer via een te starten AWBZ pilot in Midden-Drenthe;
- Hoewel het matchingsproces tussen zorgvrager en vrijwilliger tijdrovend is, dient dit zo zorgvuldig mogelijk plaats te vinden onder een goede begeleiding;
- Voor een vrijwilliger is blijvende begeleiding uitermate belangrijk en bij voorkeur een vast iemand;
- Aan de behoeften van aanvullende scholing van vrijwilligers dient zo veel mogelijk tegemoet gekomen te worden, vooral zij die werken met mensen met een beperking, evenals scholing bij het opzetten van steunsystemen rond individuele cliënten.

In sommige situaties is een oplossing mogelijk door “met praktisch de handen uit de mouwen steken” te helpen. In Midden-Drenthe kennen we nog vormen van “georganiseerde naoverhulp” en klussendiensten. Nieuwe initiatieven elders kunnen ook voor Midden-Drenthe van betekenis gaan worden⁵.

Voor het realiseren van de bovengenoemde acties is de komende tijd veel inzet nodig, zowel door de gemeente, als ook door de nieuwe Stichting Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening, door de zorgorganisaties en uiteindelijk door iedereen.

8.3 Acties door de gemeente

Wij zullen in samenspraak met de ondersteuning functionaris voor mantelzorg onze eigen gemeentelijke activiteiten afstemmen en invullen.

Door en vanuit de gemeente:

- Vanuit het oogpunt naar erkenning en waardering zullen wij nagaan welke reguliere activiteiten zich gemakkelijk lenen om ook mantelzorgers erbij te betrekken of om hen uit te nodigen aan deel te nemen, bijvoorbeeld aansluiten bij grotere evenementen;
- Naast het gebruikelijke vrijwilligerswerk blijven wij ook mantelzorg accepteren als tegenprestatie bij een bijstandsuitkering; in individuele situaties kan de mantelzorger gehele of gedeeltelijke ontheffing worden verleend van de sollicitatie plicht;
- Wij gaan gemeente intern de behoeften en wensen inventariseren van onze eigen werknemers die tevens mantelzorger zijn en de eventuele knelpunten die om een oplossing vragen;
- In onze bedrijfscontacten met ondernemers zullen wij aandacht vragen voor de werkende mantelzorger om ook bij de werkgevers in onze eigen gemeente het belang van goede faciliteiten voor mantelzorg te benadrukken;
- In ons aanbestedingsbeleid voor de sector zorg zullen wij de voorwaarde opnemen dat de uitvoerder van zorg oog en oor heeft voor de inzet van de mantelzorger en de vrijwilliger;
- Wij verwachten van onze medewerkers oog en oor en inlevingsvermogen in hun werk bij de ontmoeting van mantelzorgers.

⁵ Zo is Stichting Present elders in Nederland actief: in samenwerking met maatschappelijke organisaties worden klussen gedaan voor mensen met onvoldoende geld, gezondheid en sociaal netwerk.

9. Financieel kader en kosten

Wij willen vanaf 2013 voorzien in een goede ondersteuning van de vrijwillige individuele hulpverlening en coördinatie en de ondersteuning van de mantelzorgers. Daarmee beogen wij een stabiele basis voor een mantelzorgvriendelijke gemeente met voldoende vrijwillige ondersteuning, waar het gewoon is en blijft elkaar te helpen.

Als gevolg van de invoering van de wet maatschappelijke ondersteuning en overdracht van taken en gelden in 2009 is het merendeel van de subsidies al in de gemeente begroting 2013 verwerkt. Ook is in 2009 een eenmalig extra bedrag uitgekeerd ten behoeve van mantelzorg ondersteuning. De eerstgenoemde middelen zijn steeds op ad hoc basis aangewend, met name voor de kosten van mantelzorg ondersteuning voor 19 uren per week. Uit het eenmalig budget zijn ook de kosten voor het onderzoeksproject "Monitoren Mantelzorg Midden-Drenthe" betaald. De Wmo adviesraad MD heeft geadviseerd om het restantbudget van € 20.000,- aan te wenden voor een eigen mantelzorgcompliment en daarvoor samen met betrokkenen criteria op te stellen. Wij kiezen hier niet voor. Het tot nu jaarlijkse mantelzorg compliment is een rijksaangelegenheid. Wel stellen wij voor om jaarlijks een activiteiten budget van € 2.500,- beschikbaar te stellen voor de organisatie van activiteiten van (jonge) mantelzorgers.

Ook de taken en de kosten voor de ondersteuning van het vrijwilligerswerk maken al jaren onderdeel uit van de voormalige SWO begroting en jaarrekening in de vorm van een vaste subsidie. Voor scholing en onkosten van deze vrijwilligers is structureel een aanvullend bedrag nodig van € 5.070,-, waarmee de totale subsidie voor de ondersteuning van het (voormalige SWO) vrijwilligerswerk € 18.070,- zal bedragen.

Voor SamSam (= Samenwerking aan Samenhang), het Centraal Meldpunt Vrijwillige Hulpverlening is ook jarenlang een vaste subsidie verleend van € 7.470,-. Het gaat hier om individuele ondersteuning. Hulpvragen worden complexer en vergen meer tijd voor het tot stand brengen van een goede match. Wij willen eventuele extra inzet te zijner tijd betrekken bij de afweging van de financiering van onze nieuwe taken als gevolg van de komende transitie.

Het voormalige GGz maatjesproject wordt werkende weg door de nieuwe welzijnsorganisatie verbreed tot de aanpak zoals deze in "Meer met Mensen" is verwoord. Doel is om vrijwilligers te werven en te scholen, met het oog op een toename van met mensen met een beperking (lichamelijk, geestelijk of psychisch) en om deze mensen te helpen (beter) te participeren in de samenleving. Dat betekent dat de hiermee gepaard gaande jaarlijkse subsidie wordt voortgezet en ook onderdeel gaat vormen van de nieuwe budgetsubsidie afspraken.

Voor wat betreft de financiën is er al enige jaren sprake van een budgetsubsidie. Ook deze (tot nu toe vaste) subsidies dienen jaarlijks te worden geïndexeerd en vanaf 2014 onderdeel uit te maken van de budget subsidie afspraken. Alle taken voor ondersteuning van vrijwilligers en mantelzorgers zullen vanaf 2014 langs deze weg moeten worden verantwoord.

Samenvattend zie het overzicht er als volgt:

- Ondersteuningsfunctionaris Mantelzorg + activiteiten	€ 43.000,-
- Coördinatie (SamSam)	€ 7.470,-
- Lotgenoten contact, CPM MD	€ 3.300,-
- GGz maatjes verbreding naar Meer met Mensen	€ 6.970,-
- Ondersteuning/onkosten vrijwilligerswerk	€ 18.070,- +
Subtotaal	€ 78.810,-

Bijlage 1. Verschillen mantelzorg en vrijwilligerswerk

Mantelzorg	Vrijwilligerswerk
Mantelzorg bied je vanuit je directe relatie met de zorgontvanger en doe je ongeorganiseerd	Vrijwilligers verrichten werkzaamheden in enig georganiseerd verband, onverplicht en onbetaald ten behoeve van anderen
Mantelzorg overkomt je, je rolt erin	Voor vrijwilligerswerk kies je bewust
Als mantelzorger ben je beschikbaar wanneer het nodig is en je kunt er niet zo maar mee stoppen	Als vrijwilliger kun je zelf bepalen hoeveel tijd je erin wilt steken. Een vrijwilliger kan afhaken als het werk te zwaar wordt
Als mantelzorger doe je wat nodig is	Een vrijwilliger kan zelf de aard van het werk bepalen
Mantelzorg betreft iemand uit de familie- of vriendenkring of buren	Vrijwillige zorg betreft iemand buiten de familierelaties
Door mantelzorg loop je gevaar voor psychische en lichamelijke overbelasting	Vrijwilligerswerk wordt als ontspannend ervaren
Mantelzorg kan je beperken in het onderhouden van contacten	Door vrijwilligerswerk breid je je contacten uit
Mantelzorgers voelen zich vaak ondergewaardeerd	Vrijwilligers kunnen zich vaak gewaardeerd voelen
Mantelzorg wordt vanzelfsprekend gevonden	Vrijwilligerswerk wordt 'mooi' gevonden
Mantelzorgers krijgen weinig feedback	Vrijwilligers krijgen vaak een training en ze hebben onderling contact

Bijlage 2. Taken mantelzorgondersteuning

Mantelzorgondersteuning in Midden-Drenthe is op hoofdlijnen geformuleerd het coördineren en verzorgen van:

- informatie en advies
- respijtzorg
- individuele begeleiding
- bemiddeling
- cursussen / themabijeenkomsten
- lotgenotencontact
- belangenbehartiging

Nader gespecificeerd betreft mantelzorgondersteuning de volgende taken:

- maken van afspraken over samenwerking en afstemming (wie doet wat en wat kan samen);
- toegankelijk maken van informatie voor mantelzorgers in samenwerking met ketenpartners;
- bemiddelen bij het inzetten van respijtzorg;
- bemiddelen bij de inzet van thuiszorg, huishoudelijke zorg, personenalarmering; maaltijdvoorziening, vervoersvoorzieningen, woningaanpassingen, e.a.;
- toeleiding naar individuele emotionele ondersteuning, aangeboden vanuit de backoffice; zoals het Contactpunt Mantelzorg, SamSam, GGZ, maatschappelijk werk, e.a.;
- mantelzorgondersteuning vanuit het loket vindt ook plaats in de kleine kernen (spreekuren);
- informatie, advies, emotionele en educatieve steun aan mantelzorgers;
- individuele emotionele ondersteuning aan mantelzorgers;
- bieden van nazorg aan mantelzorgers na beëindiging van de mantelzorg;
- bijhouden van de Mantelzorggids met daarin informatie over het ondersteuningsaanbod; voor mantelzorgers;
- zorg dragen voor het actueel houden van de website www.mantelzorgmiddendrenthe.nl;
- risico's op overbelasting onder de aandacht brengen;
- het mede organiseren van lokaal lotgenotencontact;
- organiseren van mogelijkheden voor incidentele respijtzorg;
- initiatieven nemen voor aanvulling en verbetering en nieuw aanbod waaraan behoefte is;
- onderzoek volgen naar mogelijkheden voor financiële tegemoetkomingen;
- juridisch-planologische ontwikkelingen volgen naar mogelijkheden voor urgentie en (tijdelijke) woonvoorzieningen;
- organiseren van lokale belangenbehartiging, gaat actief op zoek naar mantelzorgers;
- thema mantelzorg onder de aandacht blijven brengen van de lokale bevolking en organisaties;
- gerichte campagne voeren om jonge mantelzorgers te bereiken in samenwerking met betrokken organisaties o.a lokaal jeugd- en jongerenwerk;
- signaleringen van behoeften en knelpunten van zowel mantelzorgers als ondersteunende organisaties;
- ondersteunen van organisaties in visie ontwikkeling: o.a. hoe hou je mantelzorgers in beeld, ook na hulpverleningstrajecten;
- ondersteunen van vrijwilligersorganisaties in de uitvoering van hun taken t.a.v. mantelzorg-ondersteuning, waaronder deskundigheidsbevordering;
- functioneren als expertisecentrum: specialistische kennis en vraagbaak;
- organiseren van een specifiek cursusaanbod op verzoek en bij voorkeur lokaal;
- organiseren van ontmoetingsmogelijkheden voor specifieke doelgroepen;
- belangenbehartiging richting zorgverzekeraars, zorginstellingen, overheid.

Loket voor Zorg en Dienstverlening

Frontoffice

Smilde, Beilen, Westerbork

Bei

►
B

Backoffice SWO

-Ouderen-/cliënt adviseur (met gebieds gericht eigen netwerk, zoals, Hometeams, zorgorganisaties enz.)

-Coördinator Vrijwillige Hulpverlening Thuis* (met eigen netwerk, zoals vrijwilligersorganisaties, enz.)

-Coördinator Mantelzorg-ondersteuning (met eigen netwerk, zoals contactpunt Mantelzorg, div. maatschappelijke organisaties, zorginstellingen, enz.)

Backoffice Ketenpartners

-WMO loket

-Woonservice

-St. Welzijn Ouderen

-Zorginstellingen (zoals De Westeres, Icare, 't Derkshoes, Altingerhof, enz.)

Backoffice Overig

-CIZ

-Zorgkantoor

-CAK

-MEE Drenthe

-Zorgverzekeraars

Div. zorgorganisaties, enz.

Meedoen

-Vrijwilligersvacaturebank**

-Maatschappelijke stages

* bemiddeling naar individuele zorgvragers in de thuissituatie

**bemiddeling en werving

Literatuur

- Verslag onderzoeksproject Pilot “Monitoren Mantelzorg”, Stichting Welzijn Ouderen Midden-Drenthe, Beilen, oktober 2010;
- “Iemand moet het doen. Ervaringen van verzorgers en partners”, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, oktober 2010;
- “Mantelzorg uit de doeken”, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, 2010;
- Basisfuncties, lokale ondersteuning vrijwilligerswerk en mantelzorg, Ministerie van VWS, april 2009;
- “Mantels om de mantelzorgers”. Een handreiking van de Stuurgroep Identiteitsgebonden Vrijwilligerswerk en Mantelzorg, Stichting IBA te Zeist, 2009;
- Beleidsbrief Mantelzorg en Vrijwilligerswerk 2008-2011 “Voor Elkaar”, ministerie VWS, oktober 2007;
- Artikel in het Dagblad van het Noorden, 19 december 2009, pagina 11, (Proefschrift, B. van den Berg, Erasmus Universiteit te Rotterdam, mei 2005): over de economische waarde van mantelzorg wordt voor Midden-Drenthe het aantal mantelzorgers geschat op 2.800;
- Themarapport Nieuw Drents Peil, Zorg en vermaatschappelijking, van de Bestuurscommissie OCWZ van de Provincie Drenthe, augustus 2011;
- Beleidsbrief Mantelzorg, van de Staatssecretaris VWS, 29 maart 2012;
- Diverse nota's en aanbevelingen van MEZZO;
- Beleidsnota WMO Midden-Drenthe, Sociaal en Evenwichtig (okt. 2012) en verslag workshop 2: Vrijwilligers en Mantelzorgers (8 mei 2012);
- Woonplan 2012-2020 Midden-Drenthe, Platteland leeft!, september 2012 (m.n. pagina 39);
- Jaarverslag 2011 en 2012 en Jaarplan 2012 en 2013 van SamSam Midden-Drenthe;
- Verslag overleg direct betrokkenen op 15 november 2012 in Westerbork;
- Gezamenlijke agenda VWS ‘Van systemen naar mensen’, met name hoofdstuk 4 in de brief aan de TK van 8 februari 2013;
- Jaarsverslag 2012 van St. Welzijn Ouderen MD, 5 maart 2013.

Enkele gehanteerde begrippen

Mantelzorger	is degene die zorg verleent
Zorgontvanger	is degene die zorg ontvangt
Vrijwilliger	is degene die op vrijwillige basis ondersteuning biedt in de thuissituatie
CIZ	Centrum Indicatiestelling Zorg
AWBZ	Algemene Wet Bijzonder Ziektekosten
Gebruikelijke zorg	is zorg, die 'normaal gesproken' door partners aan elkaar of door ouders aan hun kinderen wordt gegeven
Respijtzorg	ondersteuning aan een zorgontvanger, met als doel om diens mantelzorger(s) te ontlasten en/of vrijaf te geven
EVC traject	Diplomering door het Erkennen van Verworven Competenties
SVB	Sociale Verzekerings Bank
SWO en SWMD	Stichting Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening (Voorheen St. Welzijn Ouderen en St. Welzijn Midden-Drenthe)
Meedoen MD	Steunpunt Vrijwilligerswerk Meedoen Midden-Drenthe